

ks. Tadeusz Borutka

O potrzebie odnowy Akcji Katolickiej w Polsce. W trzydziestolecie jej istnienia

Dziękuję ks. Janowi Piotrowskiemu, biskupowi kieleckiemu za zaproszenie do udziału w tym ważnym duszpasterskim wydarzeniu. Cieszę się, że jest z nami pan Andrzej Kamiński, prezes Krajowego Instytutu Akcji Katolickiej w Polsce. Witam serdecznie ks. Jacka Malewskiego, diecezjalnego asystenta Akcji Katolickiej diecezji kieleckiej. Pozdrowienia kieruję do wszystkich obecnych tu kapłanów i świeckich.

Akcja Katolicka w Polsce zbliża się do 30-lecia swojego istnienia i działania. Trzeba by mieć perspektywę Pana Boga, żeby widzieć jej wielorakie owoce zrodzone w trakcie tych trzech dekad. Wiele dobra stało się udziałem rzeszy ludzi i różnych środowisk dzięki działalności zgromadzonych w niej członków. Zbyt słabo jednak radziliśmy sobie z wyzwaniami, jakie niosła rzeczywistość naszego życia, którą jeszcze bardziej skomplikowała pandemia. Wobec tych trudności powraca pytanie o sens istnienia i działania Akcji Katolickiej. Czy jest jeszcze potrzebna Kościołowi? A jeśli tak, to co zrobić, aby ją umocnić? Przyznam, że nieraz stawiałem sobie i stawiam to pytanie, i próbuję na nie odpowiedzieć w duchu wiary.

1. Eklezjalny wymiar Akcji Katolickiej

Pod wpływem dawniejszych formuł Piusa XI o „udziale w apostołacie hierarchicznym” i Piusa XII o „współpracy świeckich” uznaje się Akcję Katolicką za „najpełniejszą formę udziału człowieka świeckiego w życiu Kościoła” oraz za organizację, która otrzymała do realizacji tego celu specjalny „mandat” (*munus*). Sobór Watykański II uznał ją za urząd, czyli posługę, którą cechują: nadprzyrodzone pochodzenie, kościelny charakter działalności, trwałość działania i

publiczne uznanie przez Kościół¹. Właśnie z tego względu stowarzyszenie potrzebuje mandatu. W dekrecie o działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes* czytamy: „Do założenia Kościoła i do rozwoju wspólnoty chrześcijańskiej konieczne są różne urzędy, powoływane przez Boga spośród wiernych; winny one doznawać od wszystkich troskliwego poparcia i czci. Zalicza się do nich urząd kapłanów, diakonów i katechistów oraz Akcję Katolicką” (DM 15). Społeczne sprawowanie urzędu pozwala mówić o odrębnej duchowości członków Akcji Katolickiej (podobnie jak kapłani, asystenci kościelni Akcji Katolickiej mają specyficzną duchowość). Mandat jest zgodą hierarchii na włączenie konkretnej grupy świeckich do wspólnotowego apostołstwa Kościoła, do podjęcia za nie współodpowiedzialności. Nie jest to przekazywanie władzy właściwej hierarchii².

Zatem współpraca Akcji Katolickiej z hierarchią Kościoła w dziele ewangelizacji przybiera kształt mandatu udzielanego przez biskupa katolikowi świeckiemu, aby w imieniu Kościoła prowadził swoją misję świadczenia o Chrystusie i Jego prawdzie, tak jak rozumie ją i przepowiada Kościół katolicki³. Nie należy „mandatu apostołskiego” identyfikować z „uprawnieniami apostołskimi”, gdyż te wynikają z powszechnego kapłaństwa wiernych, czyli z sakramentów inicjacji chrześcijańskiej (chrztu i bierzmowania). Słowo *munus* oznacza w sposób szczególny *powinność, obowiązek, podejmowanie określonych brzemion*. Wolno je także tłumaczyć jako „polecenie”, które precyzuje jedynie sposoby realizacji tychże „uprawnień” we wspólnotowym działaniu Kościoła⁴. Ojcowie soborowi ustalili, że stowarzyszenie to łączy cztery podstawowe cechy: włączenie się w realizację apostołskiego celu Kościoła, przejęcie odpowiedzialności przez

¹ E. Corecco, *Akcja Katolicka w życiu Kościoła*, „L'Osservatore Romano”, (wydanie polskie), 14 (152), nr 4 (152), s. 54.

² J. Michalik, *Pan was potrzebuje*, Przemysł 2000, s. 56.

³ P. Jarecki, *Testament Asystenta*, Warszawa 2003, s. 3–4.

⁴ Jan Paweł II, *Posynodalna adhortacja apostołska „Christifideles laici” o powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II*, Watykan 1988, nr 28.

świeckich, zorganizowanie instytucjonalne i metodyczne, działanie pod zwierzchnim kierownictwem hierarchii (DA 20)⁵.

Sobór zaleca, by wszyscy popierali Akcję Katolicką jako „urząd konieczny”. W myśl dekretu *Christus Dominus* biskupi powinni zachęcać świeckich, „by brali udział lub wspierali różne dzieła apostolatu świeckich, a zwłaszcza Akcję Katolicką” (DB 17). Za rozwój stowarzyszenia w pierwszym rzędzie odpowiedzialni są biskupi. Jest ono dla nich wyzwaniem i zobowiązaniem, dlatego że zostało polecone Kościołowi w Polsce przez samego papieża. Jest to więc także zadanie dla wszystkich kapłanów, ponieważ są zjednoczeni z Ojcem Świętym. Każdy z duszpasterzy winien w sumieniu rozważyć tę kwestię. Warto przy tym pamiętać, że Akcja Katolicka jest jedynym stowarzyszeniem o charakterze ogólnokościelnym, które ma wpisana konstytucyjnie urzędową, formalną eklezjalność, gdyż zostało powołane do istnienia przez papieża i Kolegium Apostolskie, podczas gdy inne stowarzyszenia powstają niejako oddolnie, a jeśli są tworzone z inicjatywy Konferencji Episkopatu lub biskupa diecezjalnego, to mają charakter jedynie lokalny⁶.

Celem Akcji Katolickiej jest włączanie człowieka świeckiego do przeżywania osobistej przynależności do Kościoła w „bezpośredniej współpracy z hierarchią”. Cel ten może zostać osiągnięty przez wychowywanie swoich członków „na podobieństwo Chrystusa”, prowadzenie ich do pełni chrześcijańskiej dojrzałości. Sobór Watykański II mówi w konstytucji duszpasterskiej *Gaudium et spes* o Chrystusie, Synu Bożym, jako o „człowieku doskonałym” (n. 22). Ku takiej pełni doskonałości winna zmierzać Akcja Katolicka⁷.

Na rzeczywistość tego apostolskiego stowarzyszenia składają się przede wszystkim: życie duchowe, religijne, modlitwa, uczestnictwo w nadprzyrodzonym nurcie łaski płynącej od Boga ku światu za pośrednictwem Kościoła. Akcja

⁵ E. Weron, *Akcja Katolicka w wypowiedziach Jana Pawła II*, w: *Akcja Katolicka. Materiały studyjne*, Warszawa 1997, ss. 68–73.

⁶ J. Michalik, *Akcja Katolicka w służbie nowej ewangelizacji*, „Niedziela. Tygodnik Katolicki”, 11 (2005), s. 13.

⁷ *Statut Akcji Katolickiej w Polsce*, Warszawa 2019, II, art. 9.

Katolicka winna stać się elitą katolickiego laikatu w Polsce, ale elitą nie w sensie specjalnego wybrania i uprzywilejowania, tylko elitą w znaczeniu świadomości eklezjalnej i metodycznego przygotowania do apostołstwa. Kościół współczesny potrzebuje elit, czyli ludzi wybitnie wyróżniających się w swoich środowiskach jakością życia moralnego i religijnego. Elita to grupa ludzi nie tylko wyróżniających się stylem życia, ale umiejących współpracować dla dobra Kościoła i człowieka⁸. Pojęcie elity wiąże się tu z kwestią szczególnego zobowiązania i powinności służby.

Zatem „Akcja Katolicka także dziś powinna być kuźnią formacji wiernych, którzy oświeceni nauką społeczną Kościoła angażują się przede wszystkim w obronę świętego daru życia, w ochronę godności osoby ludzkiej, w urzeczywistnianie wolności wychowania, w uświadamianie prawdziwego sensu małżeństwa i rodziny, w działalność charytatywną na rzecz najbardziej potrzebujących, w sprawy pokoju i sprawiedliwości oraz o stosowanie zasad pomocniczości i solidarności w licznych, powiązanych ze sobą sytuacjach społecznych”⁹.

2. Reaktywowanie Akcji Katolickiej w Polsce

Patrząc na historię Akcji Katolickiej, należy zauważyć, że choć jako nazwa pojawia się już w *motu proprio* Piusa X z roku 1903, została powołana przez papieża Piusa XI w roku 1928. W Polsce powstała dwa lata później, niestety, w czasach komunizmu zakazano jej działalności. Pamiętamy pragnienie Ojca Świętego Jana Pawła II, by reaktywować Akcję Katolicką po latach jej zniewolenia i odrzucenia¹⁰. Nieraz stawiam sobie pytanie, dlaczego Ojcu Świętemu, zatroskanemu o cały Kościół w świecie, tak bardzo zależało na podźwignięciu z niebytu tego stowarzyszenia w Ojczyźnie? Odpowiedzi na to pytanie udzielił

⁸ J. Michalik, *Akcja Katolicka w służbie nowej ewangelizacji*, dz. cyt., s. 13.

⁹ Jan Paweł II, *Jesteście cennym darem dla Kościoła. Przesłanie Papieża z okazji Międzynarodowego Kongresu Akcji Katolickiej*, „L'Osservatore Romano”, (wydanie polskie), 25 (2004), nr 11–12 (268), s. 9.

¹⁰ Jan Paweł II, *Słowo skierowane do Akcji Katolickiej podczas audiencji w dniu 26 kwietnia 2003 r.*, „Biuletyn Krajowego Instytutu Akcji Katolickiej w Polsce”, 12 (2003), s. 3.

sam, gdy wyznał, że „bez Akcji Katolickiej infrastruktura zrzeszeń w Kościele w Polsce jest niepełna”¹¹.

Papież uznawał, że Akcja Katolicka potrzebna jest Kościołowi, podkreślał, że jest niezbędna dla Kościoła! Wiedział i był o tym absolutnie przekonany, że Kościół potrzebuje Akcji Katolickiej, a ludzie świeccy mają do niej absolutne prawo¹². W przemówieniu do uczestników XI Zgromadzenia Krajowego Włoskiej Akcji Katolickiej, 26 kwietnia 2002 roku, powiedział: „Kościół potrzebuje Akcji Katolickiej żywej, silnej i pięknej”. To stowarzyszenie jest niezbędne w Kościele, bo potrzebuje on wspólnoty ludzi świeckich, wiernych swemu powołaniu i zgromadzonych wokół prawowitych pasterzy, którzy gotowi są dzielić z nimi codzienny trud ewangelizowania wszystkich środowisk¹³.

To przekonanie zrodziło się u naszego patrona pod wpływem doświadczeń przedwojennych, gdy Akcja Katolicka odgrywała ważną rolę w życiu Kościoła. Młody Karol Wojtyła widział jej początki, wolno powiedzieć, że wzrastał razem z nią. Widział, jak wiele zrodziła wspaniałych owoców. Będąc zaś na studiach w Rzymie, przekonał się o jej twórczej obecności w Kościele powszechnym. Gdy zaś później brał udział w obradach Soboru Watykańskiego II i redagował jego dokumenty, szczególnie dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*, przyczynił się do tego, by nazwać ją urzędem ludzi świeckich w Kościele, ochrzczonych i pragnących dobra Kościoła, za który są współodpowiedzialni (DM 15)¹⁴.

Jan Paweł II widział przepastne i różnorodne pola pracy dla zrzeszonych w niej wiernych¹⁵. Nieustannie zachęcał do odczytywania nowych zadań i strategii duszpasterskiej, na wzór ewangelizacji z pierwszych wieków. Pragnął, by Ko-

¹¹ Jan Paweł II, *Kościół wspólnotą ewangelizującą*, „L'Osservatore Romano”, (wydanie polskie), 14 (1993), nr 2 (150), s. 16.

¹² Jan Paweł II, *Świeccy – pełnoprawni członkowie Kościoła*, „L'Osservatore Romano”, (wydanie polskie), 8 (1987), nr 11–12 (96–97), s. 8.

¹³ T. Borutka, *Istota i funkcja Akcji Katolickiej*, „Bielsko-Żywieckie Studia Teologiczne”, 1 (1996), s. 243–253.

¹⁴ Jan Paweł II, *Posynodalna adhortacja apostołska „Christifideles laici”*, nr 59.

¹⁵ Jan Paweł II, *Nasza epoka jest epoką Akcji. Do świeckich z włoskiej Akcji Katolickiej, 13 I 1985*, w: *Nauczanie papieskie*, 1985, VIII, 1, Poznań 2003, s. 50.

ściół nie pozwolił się zmarginalizować i był uobecniany w życiu społecznym poprzez ludzi świeckich. Wierny swej misji musi wypełniać wielkie zadanie służebnej ewangelizacyjnej obecności w świecie. Jego misją, a więc posłaniem, jest iść do świata, do tego świata, jaki jest. Iść na jego peryferie, iść wszędzie tam, gdzie jest człowiek¹⁶.

Dzisiaj zmusza się Kościół do milczenia w sprawach społecznych. Wszyscy mają prawo do głosu, a Kościół ma milczeć. W ostatnich dziesięcioleciach ubiegłego wieku, w okresie zniewolenia totalitarnego, Kościół w wyjątkowy sposób pełnił funkcję rzecznika i obrońcy suwerenności narodu, bronił jego praw. Ileż w tym względzie zawdzięczamy Prymasowi Tysiąclecia! Kościół w Polsce nie może zostać zamknięty w obrębie murów świątynnych w czasach współczesnych! Nie może czuć się oblężoną twierdzą! Jego głosem mają stać się ludzie świeccy, zwłaszcza zrzeszeni w Akcji Katolickiej, którzy we współpracy ze swymi pasterzami niosą Chrystusa światu. Powiedzmy to szczerze, że dzisiaj widzimy i podziwiamy aktywność ludzi świeckich, którzy niekiedy zaskakują nas akcjami dotyczącymi obrony życia ludzkiego i mobilizują innych do modlitwy społecznej, narodowej – wystarczy choćby wspomnieć „różaniec bez granic”¹⁷.

3. Stan aktualny Akcji Katolickiej

Akcja Katolicka działa w Polsce od trzydziestu lat. W jej historii widzimy wiele blasków, ale są też cienie. Bodaj najbardziej martwi spadek liczebności. Akcja Katolicka w Polsce przynależy do struktur Międzynarodowego Forum Akcji Katolickiej (FIAC), które skupia członków stowarzyszenia z 50 krajów i liczy ok. 1,5 mln osób. Ogólna liczba członków Akcji Katolickiej w Polsce w 39 diecezjach to 17 402 osoby (w tym 8850 kobiet) – 13 940 członków zwyczaj-

¹⁶ Jan Paweł II, *Charakter świecki właściwy laikowi*, „L'Osservatore Romano”, (wydanie polskie), 15 (1994), nr 1 (159), s. 44.

¹⁷ Jan Paweł II, *Chrześcijananie w pełnym tego słowa znaczeniu*, „L'Osservatore Romano”, (wydanie polskie), 12 (1991), nr 5 (132), s. 14.

nych oraz 3 462 wspierających, zrzeszonych w 1 469 Parafialnych Oddziałach. W diecezji kieleckiej aktualnie mamy 113 członków (103 zwyczajnych i 10 wspierających), zrzeszonych w 10 parafialnych oddziałach.

Niestety, są w Polsce diecezje i parafie, w których nie ma Akcji Katolickiej. Nie ma w niej naboru młodszego pokolenia, co wpływa na nikłą efektywność działania. Starzejemy się i słabniemy w naszej apostołowskiej aktywności. Niedługo obszarami naszych działań będą głównie cierpienie, ból i starość. Szkoda, że nie wychowaliśmy naszych dzieci i wnuków do czynnego udziału w życiu Kościoła, że nie przekazaliśmy im miłości do Akcji Katolickiej. Zabrakło nam odwagi, by zaprosić w jej szeregi tych, którzy autentycznie są zaangażowani w życie Kościoła. Bardziej chodziło nam o tych, którzy stali z dala. Zapomnieliśmy o członkach rodzin, o współmałżonkach i krewnych. W każdej rodzinie i parafii są ludzie, którzy żyją sprawami Kościoła i są gotowi poświęcić się dla niego. Trzeba ich dostrzec i zaprosić.

W wielu diecezjach od kilku lat nie powołano kolejnych oddziałów, do istniejących nie napływają nowi ludzie, a zrzeszeni przejawiają wątłą aktywność. Tłumaczą się zwykle brakiem czasu, choć raczej nie identyfikują się ze stowarzyszeniem i nie rozumieją w pełni jego założeń. Za słabnącą kondycję stowarzyszenia ponoszą odpowiedzialność nie tylko świeccy, ale też asystenci kościelni, którzy nie zawsze znajdują dla niego czas i nie podejmują formacji duchowej jego członków. Niepokoi to, że nowi proboszczowie często – niestety – nie czują się odpowiedzialni za Akcję Katolicką w swoich wspólnotach parafialnych.

Wspomniana już pandemia przyczyniła się do spustoszenia życia społecznego i religijnego, osłabiła też wspólnotowy wymiar Kościoła. Po blisko dwóch latach życia w ograniczeniach i odosobnieniu znaleźliśmy się w nowej sytuacji, także religijnej. Sytuację tę ustawicznie modyfikują nowe fale pandemii. W tym czasie kościoły nasze pozostawały puste, nawet w największe święta świeciły pustkami, tylko nieliczni mieli do nich wstęp. Ponadto wielu ludzi nie przystę-

powało do sakramentów świętych, nie odbywały się nabożeństwa ani adoracje. Niektórzy katolicy doszli do wniosku, że można się odnaleźć w życiu bez Kościoła i sakramentów świętych. Kościół katolicki zмага się także z odpływem wiernych.

To nie tylko rosnąca liczba apostazji, ale także coraz mniejszy odsetek uczęszczających na mszę osób wciąż określających się jako katolicy. Kryzys widać także w zmniejszającej się liczbie dzieci uczęszczających na religię w szkołach i w spadku liczby kleryków. Według Rocznika Statystycznego Kościoła katolickiego w Polsce „Auarium Statisticum Ecclesia in Polonia” Instytutu Statystyki Kościoła Katolickiego SAC za rok 2023 wskaźnik *dominantes* (osób uczestniczących w niedzielnej mszy św.) wyniósł 29,02% a *communicantes* (osób przystępujących do komunii św.) 14,02%. Jeszcze w 2019 roku, czyli przed pandemią COVID-19, wskaźnik *dominantes* wynosił 36,9%.

Choć pandemię udało się pokonać, wielu pozostaje poza wspólnotą kościelną i nie odczuwa tęsknoty za powrotem do Kościoła. Trzeba przekonywać, że wspólnota wiernych to rzecz bardzo cenna, nie wolno jej zaniedbywać nawet w obliczu zagrożeń. Musimy pomagać tym wiernym dostrzegać wartość wiary, by rozumieli, że nie należy ona do przeszłości, ale także dzisiaj wskazuje drogę, uczy, jak żyć po ludzku. Bardzo wielu ochrzczonych zatraciło swoją tożsamość i poczucie przynależności do wspólnoty Kościoła Chrystusowego. Wzrosła liczba tych, którzy sądzą, że swoją wiarę mogą pielęgnować bez pośrednictwa Kościoła¹⁸.

4. Podstawowe obszary działalności Akcji Katolickiej

Jak już wspomiano, podstawowym celem Akcji Katolickiej jest połączenie rozproszonych sił ludzi wierzących i skierowanie ich do najistotniejszych zagadnień życia społecznego, do odbudowy życia społecznego od samych pod-

¹⁸ Benedykt XVI, *Wskazania duszpasterskie na nasze czasy (24 V 2012). Przemówienie do uczestników zgromadzenia ogólnego Konferencji Episkopatu Włoch*, „L'Osservatore Romano”, (wydanie polskie), nr 7–8 (2012), s. 9.

staw, do porządkowania stosunków międzyludzkich przez powrót do prawa Bó-
żego i nauki Chrystusowej¹⁹. Stowarzyszenie winno więc działać w trzech kie-
runkach: zaangażowania formacyjnego, stałej służby pastoralnej wewnątrz
struktur kościelnych i w sytuacjach życiowych oraz w kierunku praktycznego
tworzenia syntezy wiary i życia. Jego celem jest pogłębienie życia religijno-
moralnego katolików i pobudzenie ich do aktywnej działalności społeczno-
religijnej²⁰.

a) Działalność formacyjna

Pierwszym i najważniejszym kryterium jest uświadomienie członkom
stowarzyszenia powołania do świętości, do doskonałej miłości, a w
konsekwencji do zacieśniania więzi między praktycznym życiem a wiarą²¹.
Podstawowym obowiązkiem każdego członka Akcji Katolickiej jest nieustanna
formacja. O niej mówił Jan Paweł II w Krośnie: „Dzisiaj potrzebni są ludzie
świeccy rozumiejący potrzebę stałej formacji wiary. Jakże dobrze się stało, iż
została przywrócona do życia w Kościele na polskiej ziemi Akcja Katolicka
(...), która obok różnych ruchów i wspólnot modlitewnych staje się szkołą
wiary”²².

Jeżeli stowarzyszenie to ma być szkołą, wspólnotą formacji świeckich go-
towych przemieniać świat w oparciu o Ewangelię, to musi kształtować swoją
własną duchowość. A jeśli ma przemieniać rzeczywistość w oparciu o Chrystu-
sa, to ta duchowość winna się rodzić z kontemplacji Jego oblicza. Jan Paweł II
napisał w liście *Novo millennio ineunte*: „(...) nasze świadectwo byłoby niedo-
puszczalnie ubogie, gdybyśmy my sami jako pierwsi nie byli tymi, którzy kon-
templują oblicze Chrystusa”²³. Podstawą aktywności apostołskiej członków Ak-

¹⁹ Zob. P. Jarecki, *Charyzmat Akcji Katolickiej*, w: *Akcja Katolicka. Materiały studyjne*, dz. cyt., ss. 8–24.

²⁰ T. Borutka, *Istota i funkcja Akcji Katolickiej*, dz. cyt., s. 250.

²¹²¹ Zob. T. Borutka, *Rola świeckich w życiu Kościoła i społeczeństwa*, w: *Akcja Katolicka. Materiały studyjne*, dz. cyt., ss. 25–48.

²² Jan Paweł II, *Nie dopuście, aby wam odebrano chrześcijańską godność*, „L’Osservatore Romano”, (wydanie polskie), 18 (1997), nr 7 (194), s. 70.

²³ Jan Paweł II, *List apostołski „Novo millennio ineunte” na zakończenie Wielkiego Jubileuszu Roku 2000*, Watykan 2001, nr 16.

cji Katolickiej jest zatem autentyczne życie religijne: duch modlitwy, przystępowanie do sakramentów świętych, przestrzeganie przykazań Bożych i kościelnych, praktykowanie uczynków pokutnych i cnót chrześcijańskich.

Szczególny charakter posłannictwa świeckich w Kościele i w świecie wymaga od nich dojrzałości w wierze. Dojrzałość ta polega na tym, że chrześcijanin ma być świadkiem Ewangelii wobec ludzkiej społeczności²⁴. To zaś wymaga głębokiego życia duchowego²⁵. Królestwa Bożego nie mierzy się tą samą miarą, co ziemski porządek społeczny. Buduje się ono nie tylko zasługą, ale przede wszystkim łaską²⁶. Podstawę duchowości chrześcijańskiej stanowią słowa Jezusa: „Ja jestem prawdziwym krzewem winnym, a Ojciec mój jest tym, który uprawia. Każdą latorośl, która we Mnie nie przynosi owocu, odcina, a każdą, która przynosi owoc, oczyszcza, aby przynosiła owoc obfitszy” (J 15, 1–2). Żywotność latorośli zależy od krzewu winnego, którym jest Jezus Chrystus. Mówią o tym i te Jego słowa: „Kto trwa we Mnie, a Ja w nim, ten przynosi owoc obfity, ponieważ beze Mnie nic nie możecie uczynić” (J 15, 5). O zjednoczenie z Jezusem trzeba się nieustannie modlić. Modlitwa jest sprawą podstawową i niezastępowalną, tak w życiu osobistym każdego ochrzczonego, jak i w apostołacie. Tylko w modlitwie odnajdziemy siły i energię potrzebną do postępowania zgodnego z wolą Boga.

Należy uwzględnić modlitwę osobistą i wspólnotową. Modlitwa wspólna ma wyjątkową moc. Potwierdza to Chrystus: „Gdzie są dwaj albo trzej zebrani w imię moje, tam jestem pośród nich” (Mt 18, 20). Życie modlitwą wymaga uczestniczenia w liturgii, zwłaszcza w słuchaniu i rozważaniu słowa Bożego²⁷. Dla członka Akcji Katolickiej, jako najbliższego współpracownika kapłana, z formacją duchową wiąże się potrzeba formacji doktrynalnej (teologicznej).

²⁴ Jan Paweł II, *Dbajcie o zgodność waszej wiary z wiarą Kościoła*, „L' Osservatore Romano”, (wydanie polskie), 14 (1993), nr 3 (151), s. 36.

²⁵ Zob. E. Weron, *Duchowość człowieka świeckiego*, w: *Akcja Katolicka. Materiały studyjne*, dz. cyt., ss. 56–67.

²⁶ Jan Paweł II, *Medytacja o pracy na roli*, „L' Osservatore Romano”, (wydanie polskie), 3 (1982), nr 5 (29), s. 11.

²⁷ A. Świderkówna, *Od Paschy Pierwszego Przymierza do Eucharystii*, w: *Akcja Katolicka. Materiały studyjne*, dz. cyt., ss. 122–125.

Trzeba zatem pogłębiać znajomość prawd wiary, przyjęcie ich jako własnych. Bardzo ważna jest znajomość katolickiej nauki społecznej. Należy w tym miejscu wspomnieć o konieczności formacji metodycznej (praktycznej) członków Akcji Katolickiej, czyli o przygotowaniu do działań apostolskich. Na rangę tych trzech form kształcenia apostolskiego: duchowego, doktrynalnego i praktycznego wskazuje ten sam dokument soborowy (por. DA, 30).

Formacji metodycznej mają służyć opracowywane i drukowane materiały dla kandydatów oraz członków. Warto wspomnieć, że materiały przewidziane dla kandydatów Akcji Katolickiej ukazały się nakładem Archidiecezjalnego Instytutu Akcji Katolickiej w Przemyślu jako publikacja pt. *Organizacja pracy Akcji Katolickiej w Polsce*²⁸. Nie ulega wątpliwości, że za formację są odpowiedzialni asystenci wszystkich szczebli, przede wszystkim zaś asystenci parafialnych oddziałów. Musi ona być prowadzona systematycznie, najlepiej dwa razy w tygodniu. Każde spotkanie powinno obejmować trzy elementy: formacyjny (np. msza św., konferencja ascetyczna, czytanie *Pisma Świętego*), edukacyjny (wykłady, spotkania z kompetentnymi ludźmi w danej dziedzinie, wymiana doświadczeń itp.) oraz wspólnotowy (np. służący integracji czas na rozmowy przy kawie lub herbacie). Ten ostatni element czasami może mieć charakter także zabawowy, ludyczny, bo sprzyja zintegrowaniu się ludzi w grupie.

b) Działalność religijno-charytatywna

Duszpasterskie działanie Kościoła musi zmierzać w dwóch kierunkach: ku głębokiej formacji chrześcijańskiej indywidualnej i wspólnotowej, zdolnej kształtować prawdziwych świadków Chrystusa, oraz ku energicznej akcji misyjnej, mającej na celu dotarcie do wszystkich ludzi²⁹. „Nie możemy być spokojni – zdaniem Jana Pawła II – gdy pomyślimy o milionach naszych braci i siostr, tak jak my odkupionych krwią Chrystusa, którzy żyją nieświadomi Bożej

²⁸ *Organizacja pracy Akcji Katolickiej w Polsce*, (red. J. Niżnik), Przemyśl 2006.

²⁹ Jan Paweł II, *Synod Diecezji Rzymskiej w życiu Kościoła powszechnego*, „L'Osservatore Romano” (wydanie polskie) 13(1992) nr 10(146) s. 26.

miłości”³⁰. Zatem każdy świecki powinien włączyć się w ewangelizacyjną misję Kościoła. Każdy, kto wierzy i ma poczucie przynależności do Kościoła, powinien być przekonany, że „oryginalne, niezastąpione i ściśle osobiste zadanie” zostało – pisał papież – powierzone każdemu wiernemu dla dobra wszystkich³¹. Człowiek odkupiony krwią Chrystusa nie może myśleć tylko o sobie, lecz musi stawać się bardziej otwarty wobec innych ludzi³².

Kościół powinien być obecny we wszystkich dziedzinach ludzkiej aktywności. Nic co ludzkie nie może mu być obce. To właśnie świeccy powinni go uobecniać. Gdyby zabrakło obecności Kościoła w którejś z dziedzin, byłoby to równoznaczne z brakiem świętego laikatu. Dlatego Ojciec Święty Jan Paweł II kierował do wszystkich świeckich ochrzczonych ten apel: „Nie dopuście, aby Kościół miał być nieobecny w jakimkolwiek środowisku życia waszego (...) narodu. Zaczyn Chrystusowej Ewangelii musi przenikać wszystko i wszystko musi być oświecone światłem Chrystusa. Dokonanie tego jest waszym obowiązkiem”³³.

Nie wystarcza, że chrześcijanin demaskuje niesprawiedliwość. Powinien być świadkiem i szermierzem sprawiedliwości. Jako chrześcijanin jest powołany do tego, żeby działać na rzecz sprawiedliwości i prawdziwej wolności, równocześnie szerząc miłość bliźniego w społeczeństwie³⁴. Wobec przemocy nękającej świat, lęku ludzi zranionych przez życie i tak wielu ofiar niesprawiedliwości wywołanych przez „struktury grzechu” rodzi się naturalna potrzeba miłości realizowana w życiu osobistym i wspólnotowym ludzi wierzących.

Indywidualny apostołat świeckich, na który składają się działania osobiste, przede wszystkim świadectwo chrześcijańskie, musi łączyć się z apostołatem zespołowym. Te dwie formy dopełniają się, a nie wykluczają. Apostołat zespo-

³⁰ Jan Paweł II, *Encyklika „Redemptoris missio”* (7.12.1990), w: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, Kraków 1996, t. I, s. 377–460.

³¹ Jan Paweł II, *Posynodalna adhortacja apostołska „Christifideles laici”*, nr 28.

³² A. Zuberbier, *O Kościele i apostołstwie*, w: *Charyzmat Akcji Katolickiej, Materiały studyjne*, cyt., ss. 16–24.

³³ Tamże.

³⁴ Jan Paweł II, *W imię sprawiedliwości i prawdziwej wolności*, w: Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie II*, 1 (1979), Poznań-Warszawa 1990, s. 111.

łowy nie może być skuteczny bez osobistego świadectwa każdego członka Kościoła. Skoro współczesne wymogi przewyższają możliwości indywidualne, potrzebny jest zespolony wysiłek wszystkich wierzących w Chrystusa³⁵. Działanie zespołowe jest obecnie konieczne. Tylko poprzez nie można osiągnąć zamierzone cele i dotrzeć do zbiorowej mentalności. Kościół potwierdza prawo ludzi do zakładania stowarzyszeń w celu prowadzenia apostolatu i stwierdza, że: „Zachowując należyty stosunek do władz kościelnych, mają świeccy prawo zakładać stowarzyszenia, kierować nimi i wstępować już do istniejących” (DA 19). W tym zespołowym apostolacie ważne miejsce przypada Akcji Katolickiej. Jest to jednak szczególny rodzaj apostolatu zespołowego. Osoby zaangażowane w stowarzyszenie współuczestniczą w apostolacie urzędowym, podejmowanym przez hierarchię

Pierwszym środowiskiem apostolstwa członków Akcji Katolickiej są ich własne rodziny. Na rodzicach spoczywa szczególna odpowiedzialność za wychowanie religijne dzieci. To rodzice winni przekazywać wiarę wewnątrz rodziny poprzez słowo i przykład życia. W Akcji Katolickiej należy także zwrócić uwagę na pogłębianie więzi międzypokoleniowej w rodzinie, samopomoc rodzinną, wzajemne świadectwo wiary (modlitwę rodzinną, dobry przykład).

Pilnym zadaniem jest troska o poszanowanie życia ludzkiego od poczęcia aż do naturalnej śmierci. Winna się ona wyrażać poprzez wychowanie do traktowania życia jako daru Bożego i gotowości służenia temu życiu. Należy bronić zdecydowanie dzieci i młodzież przed demoralizacją. Ważną powinnością rodziny, szczególnie w dobie integracji europejskiej, jest pogłębienie i utrwalenie związku młodego pokolenia z ziemią ojczystą, jej historią i tradycją – bez tego trudno o zaangażowanie w troskę o dobro wspólne.

W parafii następuje dojrzewanie członków stowarzyszenia do akcji apostolskiej. Jest ona przecież naturalnym środowiskiem, w którym realizuje się działalność apostolska członków. Dlatego parafialna Akcja Katolicka może zna-

³⁵ Jan Paweł II, *Powinniście uobecnić Kościół we wszystkich dziedzinach ludzkiej działalności*, dz. cyt., s. 5.

leżć doskonałą syntezę poprzez połączenie akcji liturgicznej z działalnością apostołską. Parafia jest bowiem dla stowarzyszenia równie ważnym jak rodzina miejscem pracy apostołskiej³⁶. Aktywny udział członków Akcji Katolickiej w życiu parafii winien się wyrazić w ich udziale w „*tria munera*” (trzech funkcjach Kościoła), czyli w *martyrii* (udział w głoszeniu słowa Bożego i dawanie świadectwa), *liturgii* (uczestnictwo w kulcie Bożym, uświęcanie czasu) oraz *diakonii* (współodpowiedzialność za dobro wspólnoty parafii i realizacja opieki nad potrzebującymi)³⁷.

Z wymiarem religijnym ściśle łączy się wymiar etyczny, dlatego Akcja Katolicka ma na celu podniesienie poziomu moralnego całej parafii. Podstawowym jej zadaniem jest rozbudzenie zmysłu etycznego katolików. Rozbudzenie to ma prowadzić do usuwania niespójności między wyznawaną wiarą a praktykowanym życiem. Jednym słowem, chodzi o radzenie sobie z sytuacjami gorszącymi. Członkowie Akcji Katolickiej mają też prawo do publicznego sprzeciwu wobec wszystkiego, co obraża uczucia religijne ludzi wierzących i sieje zgorzelenie w środowisku parafialnym. W takich sytuacjach należy jednak postępować ostrożnie, obmyślać szansę powodzenia, bo nieprzemyślane działania mogą dawać skutki przeciwne.

Ważna jest także działalność charytatywna, która wypływa z miłości bliźniego. Zawsze wymaga ona zarówno indywidualnego, jak i zbiorowego, dobrowolnego zaangażowania, i stanowi powinność moralną każdego chrześcijanina. Podobnie jak zaangażowanie społeczne, wspólnotowe, wymaga jednak – wyjaśnia papież Benedykt XVI w encyklice *Deus caritas est* – kompetencji profesjonalnych. Oprócz przygotowania profesjonalnego potrzebna jest także i nade wszystko „formacja serca”, tak by prowadziła ona ku takiemu spotkaniu z Bogiem w Chrystusie, które budzi miłość i otwiera na drugiego, tak aby miłość bliźniego nie była już przykazaniem nałożonym niejako z zewnątrz, ale konse-

³⁶ Jan Paweł II, *Rola Akcji Katolickiej w parafii. Przesłanie do asystentów Włoskiej Akcji Katolickiej*, „L'Osservatore Romano”, (wydanie polskie), 24 (2003), nr 4 (252), s. 30.

³⁷ Tamże.

kwencją wynikającą z wiary, która działa przez miłość (por. Ga 5, 6). Podkreśla się często, że dla praktykowania miłosierdzia nie wystarczy *miłość świadectwa* (kompetentna pomoc), ale jest także niezbędne *świadectwo miłości* (koncentracja uwagi na samym człowieku).

Do istotnych zadań Akcji Katolickiej należy także organizowanie akcji dobroczynnych podejmowanych w duchu miłosierdzia (diakonia). Akcja Katolicka powinna inicjować lub popierać takie dzieła. Pomoc ta jest szczególnie potrzebna dzisiaj – ze względu na zubożenie polskich rodzin. Akcja Katolicka winna w tej dziedzinie współpracować z „Caritas” lub z innymi podmiotami realizującymi dzieło miłosierdzia. Obecnie pilnym zadaniem dla stowarzyszenia jest rozwijanie współpracy z innymi ruchami i stowarzyszeniami katolickimi, a przede wszystkim z Katolickim Stowarzyszeniem Młodzieży. Akcja Katolicka winna wspomagać powstawanie tego stowarzyszenia i podejmować z nim współpracę.

c) Zaangażowanie społeczne

Zaangażowanie świeckich w życie społeczne jest konsekwencją właściwie rozumianej miłości bliźniego. Błędny to pogląd, jakoby chrześcijaństwo z racji swego nastawienia na życie przyszłe odnosiło się obojętnie do spraw doczesnych. Dlatego członkowie Akcji Katolickiej muszą czuć się odpowiedzialni za kształt życia społecznego w swoim kraju. Człowiek przecież zbawia się przez doczesność. Choć Akcja Katolicka jest stowarzyszeniem niepolitycznym, to jednak ma do spełnienia ważną rolę także w dziedzinie polityki, gdyż jej podstawowym zadaniem jest udział w kształtowaniu ludzkich sumień³⁸. Obrona i propagowanie chrześcijańskich wartości moralnych to najważniejsze zadanie członków stowarzyszenia w warunkach doczesności i historii³⁹. Akcja Katolicka powinna występować w obronie sprawiedliwości w życiu politycznym. Wydaje się, że wiele współczesnych ciężarów to bolesny efekt mentalności, która na pierwszym miejscu – przed dobrem wspólnym – stawia osobisty czy grupowy

³⁸ Zob. I. Mroczkowski, *Wołanie o ludzi sumienia*, w: *Akcja Katolicka. Materiały studyjne*, dz. cyt., ss. 74–89.

³⁹ Zob. M. Nowak, *Poznaj, chrześcijaninie, godność swoją*, w: *Akcja Katolicka. Materiały studyjne*, dz. cyt., ss. 90–97.

egoizm, posuwając się do korupcji, do braku odpowiedzialności i do arogancji. Szerzące się współcześnie działania korupcyjne stanowią pogwałcenie norm obowiązku i społecznego porządku. Osobistą korzyść osiąga się kosztem dobra wspólnego⁴⁰.

Konieczne jest też zaangażowanie we właściwy rozwój życia gospodarczego. Trzeba uwzględnić tu dwa kryteria: respektowanie chrześcijańskich zasad etycznych w sferze gospodarki i świadomość, że „nie mamy tutaj trwałego miasta, ale szukamy tego, które ma przyjść” (Hbr 13, 14). Gdyby brakło drugiego kryterium, doszłoby do „zeświecczenia zbawienia”. Czym innym jest zaangażowanie w doczesność, którą traktujemy jako środek na drodze do wieczności, a czym innym uczynienie z doczesności ostatecznego celu w życiu człowieka.

Dzisiaj Polsce bardzo potrzeba zaangażowania się członków Akcji Katolickiej w życie kulturalne, zwłaszcza w dziedzinie edukacyjnej i oświatowej, a szczególnie w wychowanie estetyczno-ekologiczne. W procesie wychowania i wykształcenia dużą rolę mają do spełnienia szkoły katolickie, dlatego Akcja Katolicka powinna przyczyniać się do ich powstawania. Konieczne jest także upowszechnianie czytelnictwa religijnego, przede wszystkim w zakresie społecznego nauczania Kościoła. Obecnie media mają charakter powszechny, gdyż oddziałują na szeroki krąg społeczny i sprzyjają rozwojowi kultury masowej. Potrzebna jest nadto aktywność w świecie środków społecznego przekazu, która jest troską o tworzenie katolickich środków przekazu, kształcenie profesjonalistów w dziedzinie mediów, którzy będą twórcami działającymi w duchu wartości chrześcijańskich. Należy także zwracać uwagę na kulturę osobistą i kulturę wzajemnych odniesień w życiu społecznym.

Przed Akcją Katolicką stoi wreszcie wielkie wyzwanie związane z obecnością w Unii Europejskiej. Europa – zgodnie z nauczaniem Jana Pawła II – winna stać się „wspólnotą ducha”. „Nie będzie jedności Europy – mówił papież w

⁴⁰ Jan Paweł II, *W imię sprawiedliwości i prawdziwej wolności*, w: Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie II*, 1 (1979), Poznań-Warszawa 1990, s. 111.

Gnieźnie – dopóki nie będzie ona wspólnotą ducha. Ten najgłębszy fundament jedności przyniosło Europie i przez wieki go umacniało chrześcijaństwo, ze swoją Ewangelią, ze swoim rozumieniem człowieka i wkładem w rozwój dziejów ludów i narodów”⁴¹.

Te obszary nie wyczerpują wszystkich płaszczyzn zaangażowania stowarzyszenia. Są to jednak pola najważniejsze, związane z problemami, od których w znacznej mierze zależeć będzie nie tylko przyszłość Kościoła w naszym kraju, ale także przyszłość samej Akcji Katolickiej. Kształtowanie postaw współodpowiedzialności nie może ograniczać się do członków stowarzyszenia, praca w tej dziedzinie musi mieć zasięg powszechny, gdyż kluczowym zadaniem jest przygotowanie jednostek i społeczeństw do przyjęcia współodpowiedzialności za drugiego człowieka i wspólne urządzenie świata. Trzeba pamiętać, że zadaniem świeckich, na co zwrócono już wcześniej uwagę, nie jest ukazywanie innym ludziom, jak „po chrześcijańsku” należy urządzić się w doczesności; doczesność ma być drogą ku wieczności.

Przynależność do Akcji Katolickiej ma uświadomić jej członkom odpowiedzialność za Kościół we wszystkich wymiarach ich życia. Treścią tego wezwania jest uczestnictwo w życiu stowarzyszenia, które polega na inkorporacji, na uczestnictwie w Chrystusie⁴². Od jakości tego uczestnictwa w życiu wspólnoty eklezjalnej zależy stopień urzeczywistniania się Kościoła we współczesnym społeczeństwie.

5. Potrzeba odnowy Akcji Katolickiej

Akcja Katolicka jest sprawdzonym miejscem dla naszego właściwego wzrostu duchowego prowadzącego do świętości. Jest przecież szkołą świętości.

⁴¹ Jan Paweł II, *Homilia w czasie Mszy św. odprawionej na placu przed katedrą*. Gniezno, 3 czerwca 1979 r., w: Jan Paweł II, *Pielgrzymki do Ojczyzny: 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999. Przemówienia, homilie*, Kraków 1999, s. 911.

⁴² Zob. K. Wojtyła, *Struktura Kościoła a wspólnota Ludu Bożego*, w: *Człowiek w Kościele*, (red. J. Majka), Wrocław 1979, s. 18.

Tylu ludzi w niej dorastało do świętości i dzięki niej osiągnęli ją. Tak powinno być i dzisiaj. Wszyscy winniśmy wzrastać w niej do świętości! I to powinno być dla nas najważniejsze zadanie.

Trzeba wykrzesać w sobie siły, by odnowić Akcję Katolicką w Polsce. Tylko odnowione stowarzyszenie może przyczynić się do zmiany jakości życia religijnego. Odnowa ta ma być wynikiem «przygody Ducha», która niesie wewnętrzne i radykalne nawrócenie osób odpowiedzialnych za stowarzyszenie na różnych poziomach: parafialnym, diecezjalnym i krajowym. Na służbę temu zadaniu formacyjnemu i misyjnemu musimy oddać swe najlepsze siły. Należy zadbać o to, by każdy wykonywał jak najlepiej swoje zadania i obowiązki⁴³.

Trzeba, aby Akcja Katolicka była obecna we wszystkich parafiach, gdyż ludzie wierzący mają do niej prawo. Niektórzy pytają, co ma ona czynić, jednakże najważniejsze jest to, aby była, aby zaczęła być, a później działać. Działalność określona jest w statucie. Powoływanie nowych oddziałów nie jest łatwe, wymaga mądrej współpracy z duszpasterzami. To oni muszą chcieć Akcji Katolickiej i czynić starania o nią w parafii. Muszą być przekonani, że jest ona wartością i stanowi miejsce formacji dla ludzi świeckich. Powtórzmy, ludzie świeccy mają do niej prawo, a realizacja tego prawa jest obowiązkiem duszpasterzy.

Dostrzegając potrzebę Akcji Katolickiej, kapłan powinien szukać i zdobywać dla tego dzieła ludzi wierzących. Temu mogą służyć osobiste znajomości z wiernymi, rozmowy duszpasterskie w kancelarii parafialnej czy podczas wizyty zwanej kolędą. Jeżeli wierni zauważą, że ich duszpasterzowi zależy na tego rodzaju wspólnotach, to chętnie się w nią włączą. Gorzej jest, gdy kapłan wyraża publicznie niechęć wobec stowarzyszenia, gdy z góry zakłada, że nie będzie miał dla niego czasu i że nie jest mu potrzebne. Chcąc rozwijać apostołstwo

⁴³ J. Michalik, *Akcja Katolicka w służbie nowej ewangelizacji*, dz. cyt., s. 13.

świeckich zrzeszonych w strukturach Akcji Katolickiej, asystent musi zadbać o ich odpowiednią formację oraz czuwać nad czystością doktryny Kościoła⁴⁴.

Zarówno asystenci wszystkich szczebli, jak i zrzeszeni musimy zdobyć się na odwagę i przekonanie, że nasze działanie ma sens i jest potrzebne nie tylko Kościołowi, ale każdemu z nas. Poprzez zaangażowanie apostolskie niczego nie tracimy, a wszystko możemy zyskać. Ileż dobra zawdzięczmy Akcji Katolickiej! Warto o tym pomyśleć i to doceniać! W roku nadziei rozpalmy w sobie iskrę nadziei, Bożej nadziei i niech ona zapali nasze serca, stańmy się światłem dla innych. I niech to światło świeci, tak aby ludzie widzieli nasze dobre uczynki i chwalili Ojca, który jest w niebie!

Za św. Janem Pawłem II, naszym patronem, powtarzajmy: „*Duc in altum*, Akcja Katolicka! Z odwagą patrz w przyszłość. Niech twoja historia, rozjaśniona przykładem świętych i błogosławionych, także dzisiaj promieniuje wiernością Kościołowi, niech się wyróżnia wrażliwością na potrzeby naszej epoki i wolnością właściwą tym, którzy pozwalają się prowadzić natchnieniom Ducha i usilnie dążą do wielkich ideałów.

Duc in altum! Niech twoja obecność w świecie będzie prorocza, niech ukazuje wartość tych wymiarów życia, o których dziś często się zapomina, a które stają się przez to tym pilniej potrzebne – takich jak życie wewnętrzne i milczenie, odpowiedzialność i wychowanie, bezinteresowność i służba, powściągliwość i braterstwo, nadzieja na przyszłość i umiłowanie życia. Działaj skutecznie, aby współczesne społeczeństwo odzyskało prawdziwą świadomość, kim naprawdę jest człowiek i na czym polega jego godność, jaka jest wartość życia i rodziny, pokoju i solidarności, sprawiedliwości i miłosierdzia.

Duc in altum! Z pokorną odwagą wpatruj się w Jezusa, aby od Niego rozpoczęła się twoja prawdziwa odnowa. Dzięki temu łatwiej ci będzie odróżnić to, co niezbędne, od tego, co doraźne, i przeżyć tak potrzebną odnowę jako przygodę w Duchu Świętym. On pomoże ci przemierzyć nawet uciążliwe ścieżki pu-

⁴⁴ Statut Akcji katolickiej w Polsce, art. 47.

styni i oczyszczenia, abyś mogła zaznać piękna nowego życia, jakim Bóg nieustannie obdarza wszystkich, którzy Mu zawierają. Akcja Katolicka, nie lękaj się! Należysz do Kościoła i mieszkasz w sercu Boga, który nie przestaje kierować twoich kroków ku doświadczeniu nieprzemijającej i niezrównanej nowości Ewangelii”⁴⁵.

⁴⁵ Jan Paweł II, *Kościół was potrzebuje. Do uczestników XI Zgromadzenia Krajowego Włoskiej Akcji Katolickiej (Rzym, 27 kwietnia 2002 r.)*, „L’Osservatore Romano”, (wydanie polskie), 23 (2002), nr 7–8 (245), s. 45.